

Корніяка К.В.,
студентка 4 курсу,
спеціальність 081 «Право»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»,
м. Київ, Україна,
e-mail: KorniiakaKV@krok.edu.ua

Корольова В.В.,
к.ю.н., доцент,
завідувач кафедри державно-правових дисциплін,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»,
м. Київ, Україна,
e-mail: ViktoriyaV@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0003-2998-6144

ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ВІД НАСИЛЬСТВА ТА ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ

Головним правовим принципом у сфері захисту прав дітей є забезпечення їхньої рівності. Це означає, що всі діти, незалежно від індивідуальних особливостей чи здібностей, мають рівні права на повагу, захист та збереження особистої гідності. Зокрема, стаття 52 Конституції України визначає, що будь-які форми насильства над дітьми та їх експлуатація переслідуються за законом, а держава зобов'язана забезпечити належний захист прав кожної дитини [1].

Загальна декларація прав людини 1948 року проголосила фундаментальні права людини, зокрема право на життя, особисту недоторканність, а також заборону насильства, катувань і жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання [2].

Міжнародна конвенція ООН про права дитини (ч. 2 ст. 2) покладає на держави-учасниці обов'язок вживати всіх необхідних заходів для захисту дітей від будь-якої дискримінації або покарання, що ґрунтується на статусі, діях, висловлених поглядах чи переконаннях самої дитини, її батьків, законних опікунів або інших осіб, з якими вона пов'язана [3].

Відповідно до статті 19 Конвенції, держави-учасниці зобов'язані впроваджувати відповідні законодавчі, адміністративні, соціальні та освітні заходи з метою захисту дітей від усіх форм фізичного або психічного насильства, знущань, недбалого чи жорстокого поводження, а також експлуатації, включно із сексуальним зловживанням [3].

Щороку величезна кількість дітей страждає від жорстокого поводження. Однак реальні масштаби цієї проблеми значно більші, оскільки діти часто

боятися або соромляться повідомляти про випадки насильства.

Наслідки недостатнього захисту прав дітей проявляються, зокрема, у зростанні кількості безпритульних, неповнолітніх правопорушників, дітей із залежністю від психоактивних речовин, а також дітей з порушеннями психоемоційного розвитку.

Жорстоке поводження з дітьми охоплює всі форми фізичного та психологічного насильства, зокрема побиття, приниження, образи, а також неухважне, недбале чи байдуже ставлення до дитини, яке завдає шкоди її фізичному або психічному здоров'ю та розвитку.

Насильство – це будь-яка дія або бездіяльність, що завдає фізичної чи психічної травми. Жорстоке поводження з дітьми зумовлюється поєднанням психологічних, соціальних і культурно-суспільних чинників, і, на жаль, існує протягом усієї історії людства.

Ця проблема особливо загострюється в суспільстві зі слабкими моральними орієнтирами, низьким рівнем самосвідомості, обмеженими можливостями для розвитку та самовираження особистості.

Найбільш поширеним у стосунках батьків з дітьми є психологічне насильство (48 %): грубість, приниження одне одного, а також фізичне насильство (31 %). Економічне насильство щодо дітей складає (19 %) [4, с. 194].

Діти, які зазнали насильства в сім'ї, у дорослому віці можуть транслювати й відтворювати подібні моделі поведінки у власних стосунках. Насильство чинить руйнівний вплив на формування особистості, незалежно від соціального статусу сім'ї, деформуючи систему цінностей і соціальної поведінки, а також може призводити до різноманітних психічних і фізичних розладів.

Поняття «насильство» охоплює низку форм жорстокого поводження, зокрема: фізичне насильство, сексуальне насильство, психологічне насильство (порушення емоційних стосунків, приниження, залякування); фізичну занедбаність (ігнорування базових потреб дитини – у харчуванні, медичній допомозі, безпеці тощо).

Насильство, вчинене щодо дитини, за своїми наслідками належить до найтяжчих психоемоційних травм, які можуть спричинити посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), а також інші довготривалі психологічні порушення.

Навіть нейтральні події можуть спричинити тяжкі наслідки у дітей, оскільки їхні захисні механізми ще не сформовані.

Здебільшого спостерігаються агресивність, збудливість, депресія, гіперактивність, своєрідне заплущення очей на реальні проблеми життя, постійне повернення у вік, коли сталося (почалося) насилля.

Фізичне насильство, яке проявляється у вигляді ударів, ляпасів тощо залишається однією з найрозповсюдженіших форм жорстокого поводження з дітьми. Незважаючи на зміни в суспільстві, в Україні така форма впливу все ще часто сприймається як прийнятний спосіб покарання. У багатьох сім'ях

фізичні дії застосовуються як метод «дисциплінування». Ці травми можуть призвести до того, що дитина відчуватиме страх, втратить інтерес до всього (апатія) або стане агресивною.

Проте слід наголосити, що подібні дії є прямим порушенням прав дитини, класифікуються як фізичне насильство та є неприпустимими й забороненими законодавством України.

Сексуальне насильство над дітьми включає в себе залучення дитини до дій або ситуацій сексуального змісту, незалежно від її згоди, з боку дорослих чи однолітків. Такі дії можуть мати на меті задоволення сексуальних потреб кривдника, створення порнографічної продукції або отримання іншої вигоди.

Під психологічним насильством розуміють систематичний або періодичний емоційний тиск на дитину з боку батьків, опікунів, педагогів чи інших дорослих, який проявляється у формі словесних образ, приниження гідності, погроз, залякування або психологічного тиску [5, с. 72-73].

Такий тип насильства часто виявляється через безпідставні звинувачення, демонстрацію неприязні, відкритую ворожість або ігнорування емоційних потреб дитини. До проявів також належать систематичний обман, маніпулювання, що призводить до втрати довіри до дорослих, а також висування вимог, які не відповідають віковим чи інтелектуальним можливостям дитини.

Фізична занедбаність – це нездатність або небажання батьків або опікунів задовольняти основні потреби дитини та забезпечувати належний догляд, що шкодить її здоров'ю та добробуту.

Занедбаність і домашнє насильство виявляються у тривалому ігноруванні фізичних і психічних потреб дитини, що призводить до погіршення стану здоров'я, апатії, низької самооцінки та психічних розладів. Особливо тяжкі наслідки має ситуація, коли джерелом насильства або занедбаності є близька для дитини особа. Навіть якщо насильство не спрямоване безпосередньо на неї, дитина може переживати травматичні реакції, подібні до посттравматичного стресового розладу (ПТСР).

Українське законодавство гарантує захист дітей від усіх форм насильства, забезпечуючи їм свободу, особисту недоторканність і гідність. Зокрема, це закріплено в Законі України «Про охорону дитинства» [6], а також у Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [7], які встановлюють механізми захисту дітей як у сімейному середовищі, так і для дітей-сиріт та дітей, які перебувають під опікою.

Правовий захист дітей від насильства та жорстокого поведіння є невід'ємною частиною системи охорони прав дитини. Національне законодавство України, а також міжнародні документи формують ефективні правові й організаційні механізми, спрямовані на профілактику насильства, своєчасне реагування на його прояви, а також на забезпечення соціальної, правової та психологічної підтримки дітей, які постраждали.

Таким чином, забезпечення належного юридичного захисту дитинства від

жорстокості є не лише обов'язком держави, а й важливою суспільною місією, від реалізації якої залежить благополуччя майбутніх поколінь і поступальний розвиток суспільства в цілому.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (дата звернення: 02.10.2025).
2. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 02.10.2025).
3. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 року. Ратифікована Постановою Верховної Ради України № 789XII (78912) від 27.02.1991 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 02.10.2025).
4. Самойлова О. В., Шевчук Т.А. Насильство над дітьми. Правовий захист дітей від насильства в сім'ї. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/12_12_2018/pdf/55.pdf (дата звернення: 02.10.2025).
5. Ревть А.Б., Гук О.В. Сучасні підходи до питання насильства щодо дітей в Україні. Педагогічні науки. Збірник наукових праць. Вип. 95. 2021. С. 70-77.
6. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 року. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2001. № 30. Ст. 142. (дата звернення: 02.10.2025).
7. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 року. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2018. № 5. Ст.35. (дата звернення: 02.10.2025).